

LİBYA'DA HAFTER DARBESİNE TÜRKİYE FRENİ

Riad Domazeti

İNSAMER

İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Referans için: Domazeti, Riad. "Libya'da Hafter Darbesine Türkiye Freni", İNSAMER, 08.07.2019.

 Analiz

Libya'da 2011 yılında başlayan kriz, çeşitli sebeplerden dolayı aradan geçen sekiz yılda hâlâ çözülemedi. Libya'nın yer altı kaynakları üzerinde hâkimiyet kurmak isteyen taraflar arasındaki çekişmeler, bölgesel ve küresel güçlerin buradaki jeopolitik menfaatleri, ülkenin merkezî sisteminden uzak sosyolojik yapısı ve özellikle de son dönemde Akdeniz'deki gaz ve enerji kaynaklarının paylaşımıyla ilgili gerilimler, 7 milyon nüfuslu ülkenin içinde bulunduğu krizden çıkması önündeki temel sebepler arasında geliyor. Libya'nın Akdeniz'deki kıta sahanlığının belirlenmesi ve özellikle Yunanistan'ın Libya'ya sınır dayatma çabaları, Libya'daki krizin derinleşmesine sebep oldu. Bir yandan Avrupa ülkelerinin diğer yandan bazı Arap ülkelerinin menfaatlerinin çatışma alanı hâline gelen Libya, Akdeniz'deki mücadelede çok stratejik bir konuma yükseldi.

2011 yılındaki devrimin ardından Kaddafi karşıtı güçlerin yaptığı genel seçimler sonucu ülkenin yönetime gelen siyasi elitin kısa süre sonra sahneden çekilmesi, ülkeyi önemli bir siyasi ve toplumsal tecrübeden yoksun bıraktı. Bu fırsattan istifade eden emekli general Halife Hafter, Mısır, Fransa, Rusya ve Birleşik Arap Emirlikleri'nden (BAE) aldığı destekle ülkenin doğusundaki Tobruk kentinde karargâhını kurarak korsan bir şekilde kendini Libya'nın meşru temsilcisi ilan etti. Şehirde bir de meclis toplayan Hafter, başkent Trablus'taki Birleşmiş Milletler'in (BM) tanıdığı Feyyaz Serrac başkanlığındaki Ulusal Mutabakat Hükümeti'ni saf dışı bırakmak için bazı girişimlerde bulundu ve ilk adım olarak ülkede genel seçimlerin yapılmasını imkânsızlaştırmak için birtakım hamleler yaptı, ardından da meşru hükümete karşı askerî bir darbeye kalkıştı. Hafter hedefine ulaşmak için özellikle devrim sürecinde muhalif

İNSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

konuma düşen Kaddafi'nin eski komutanlarını ve bürokratlarını kendi safına çekmeye ve bazı kentlerde de DAES varlığını kullanmaya çalıştı.

Hafter güçleri Libya'nın doğusundan batıdaki başkent Trablus'a doğru harekete geçti. Bu süreçte özellikle Mısır ve BAE'nin sağladığı ağır silahlar sayesinde ciddi askerî operasyonlar düzenledi. Zaman zaman Mısır hava kuvvetlerin de desteğini alan Hafter, başkent Trablus'un güney sınırlarına kadar geldi. Batıdaki grupların kendi aralarında yaşadıkları anlaşmazlıklar ve uluslararası destekten yoksun oluşları, Hafter'in ilerleyişini daha da hızlandırdı. Ayrıca Sudan ve Çad gibi Afrika ülkelerden gelen paralı milisler de sahada Hafter adına savaştırıldı. Para karşılığı çatışan bu gençlerin finansmanını ve silahlarını ise BAE'nin sağladığı yönünde iddialar var.

Hafter destekçilerin en önemli stratejilerinden biri de Libya'yı siyasi bir kaosa sürüklemek oldu. Ülkede iki yıldan uzun süredir yapılması planlanan genel seçimler, Hafter'in oyalamaları nedeniyle gerçekleştirilemiyor. Zira seçimlerin yapılması hâlinde halkın büyük çoğunluğunun Hafter karşıtı oy kullanacağı tahmin ediliyor.

Eski bir asker olan Halife Hafter, devrimden sonra Libya'daki etkisini arttırmak için hem geçmişte tanıdığı bazı nüfuzlu kişilerle irtibata geçti hem de uluslararası bağlantılarını kullandı. Ayrıca düzensiz şekildeki milislerini nizami bir orduymuş gibi göstermek için de onlara profesyonel kıyafetler giydirerek medyada bu görüntüleri yayınlattı. Bu amaçla çeşitli yerel ve uluslararası medya kuruluşlarına büyük paralar aktardı.

Hesapları Değiştiren Denklem: Türkiye'nin Libya Müdahalesi

Hafter ve ona destek veren Mısır ve BAE'nin başkent Trablus'u ele geçirme planları başarısız oldu. Zira nisan ayından itibaren Türkiye, uluslararası meşruiyeti olan Serrac hükümetine daha aktif bir şekilde destek vermeye başladı. Ankara Hükümeti, bölgedeki toplumsal

hareketlerin başlangıcından itibaren Kuzey Afrika'daki barışçıl geçiş süreçlerini destekledi. Libya'da da seçimlerin yapılmasını ve halkın iradesinin geçerli olmasını önemseyen Türkiye, Hafter'in darbe girişimine bu ilkesel tavrı gereği karşı çıktı. Trablus merkezli hükümete bir yandan yönetsel tecrübelerini aktaran bir yandan da sağlık, eğitim ve ekonomi alanlarında destek veren Türkiye, Libya'daki çatışmaların son bulup ülkede huzur ortamının sağlanması için tarafları barış görüşmelerini sürdürmeleri için teşvik etti. Bu doğrultuda hem Palermo'da yapılan uluslararası uzlaşma görüşmelerini destekledi hem de bizzat çeşitli inisiyatifler olarak uzlaşma görüşmelerine başlanması için çaba gösterdi. Başından itibaren bölgedeki tüm taraflara eşit mesafede durma prensibiyle hareket eden Türkiye, bazı bölge ülkelerinin son dönemde artan kışkırtmaları sonucu Libya halkına zarar vermeye başlayan Hafter'e karşı eleştirilerini ve ülkedeki durumla ilgili endişelerini her platformda dile getirdi.

Bu sırada Hafter milislerinin Giryan kentinde aldığı beklemedik yenilginin yol açtığı hayal kırıklığı, Hafter tarafından Türkiye karşıtı bir retorikle giderilmeye çalışıldı. Başkent'in güneyindeki petrol ve doğal gaz alanlarına ve stratejik dağlara sahip olan Giryan, ayrıca su rezervleri ile de önemli bir şehir. Bu kritik bölgenin kaybedilmesi Hafter'in için sembolik anlamı ötesinde bir değere sahip. Bu yenilgiden sonra Hafter, Türkiye'ye yönelik sert ifadeler kullanarak bazı tehditlerde bulundu.

Oysaki Türkiye'nin Libya'daki meşru hükümete destek olması, ülkenin ve bölgenin istikrarına verdiği önemden kaynaklanıyor. Askerî darbelere karşı son derece hassas olan Ankara için, Libya'daki Türk nüfusun varlığı da buradaki gelişmelere kayıtsız kalmamasının nedenleri arasında yer alıyor. Bütün bunların dışında Libya Ankara için Akdeniz'deki enerji kaynaklarının paylaşımı ve deniz sınırlarının belirlenmesi noktasında da stratejik bir önem arz ediyor.

Hafter'in Türkiye Karşısında Geri Adım Atmasını Sağlayan Faktörler

Hafter ve taraftarları sürecin başında Türkiye'ye yönelik menfi bir dil kullanmış olsalar da kısa zamanda geri adım atmak zorunda kaldılar. Zira bu günlerde hem Hafter kontrolünde bulunan Bingazi'den üç yolcu uçağı hem de Trablus'tan kalkan uçaklar Türkiye'ye seferlerine devam etti. Aynı şekilde Türkiye'den Libya'ya olan hava ulaşımında da hiçbir aksama olmadı. Hasılı bu gerilimli ortama rağmen Türkiye ile Libya arasındaki ulaşımda şimdiye kadar hiçbir sorun yaşanmadı. Ayrıca Libya'nın Türkiye ile olan ticari ilişkileri de devam ediyor; zira Hafter taraftarları dâhil herkes için ticari faaliyetlerin sürdürülmesi hayati önem taşıyor. Kaldı ki gerek resmî ticaret gerekse kayıt dışı ticaret için Türkiye, Libyalılar için vazgeçilmez bir ülke.

Hafter, milislerinin tutukladığı altı Türk vatandaşını da serbest bırakmak zorunda kaldı. Bu kararda, hem askerî hâkimiyet kurduğu bölgelerdeki halkın Türkiye ile olan tarihsel ilişkisi ve Türkiye'ye duyduğu sempati hem de Türkiye ile ticari ve kültürel alışveriş içinde olan vatandaşların tepkisinden çekinmesi etkili oldu. Hafter kuvvetlerinin Türkiye'yi hedef alan eylemleri ve açıklamaları, Libyalıların günlük çıkarlarına iyiden iyiye zarar vermeye başladı. Zira iç savaş sebebiyle sağlık, eğitim ve ticaret için yurt dışına çıkmaya iyice zorlanan Libya vatandaşları için Türkiye, dünyaya açılabilirdikleri nadir kapılardan biri.

Bu bağlamda Libya'nın doğu bölgelerinde hâkimiyet kurmuş olan Hafter'in kontrol ettiği alanlara yönelik buradaki tüm kesimleri hedef alan karşıt bir politika ile hareket edilmemesi büyük önem arz ediyor. Zira bu bölgelerde yaşayan halkın çoğunluğu Hafter karşıtlığı ile biliniyor. Ayrıca Tobruk hükümeti ve Tobruk meclisi yetkilileri ile diyalog kapılarının açık olması, sürecin sağlıklı bir şekilde yönetilebilmesi için zorunlu. Tobruk merkezli hükümet ile Ulusal Mutabakat Hükümeti

arasındaki görüşmeler ve barış masasına oturulmasının sağlanmasında Türkiye önemli vazifeler üstlenebilir.

Hafter'in geri adım atmasında Türkiye'nin kararlı duruşu son derece etkili oldu. Önce Millî Savunma Bakanı Hulusi Akar'ın, ardından Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay'ın açıklamaları, Ankara'nın Hafter'e yönelik net ve kararlı tavrını açıkça ortaya koydu. Bu süreçte Ankara'nın Hafter kuvvetlerinin meşru hedef hâline gelebileceği mesajının Hafter tarafından net bir şekilde algılandığı görülüyor. Zira Türkiye'yi tehdit eden Hafter milislerinin sözcüsü Ahmed el-Mismari, daha sonra Reuters haber ajansına verdiği demeçte, sözlerinin yanlış yorumlandığını söyledi.

Özetle Türkiye'nin Libya'daki varlığı Akdeniz'deki mücadele için hayati önem taşıyor. Ayrıca bölgesel krizlerde yumuşak unsurların yanında küçük dokunuşlarla ve kararlı askerî adımlarla hareket edilmesi, bölgedeki barış ve huzurun sağlanması için kritik önemde hamleler olarak da değerlendirilebilir. Kaldı ki Türkiye'nin, BM'nin tanıdığı ve iş birliği içinde olduğu Feyyaz Serrac hükümetini desteklemesi, bölgedeki politikalarının meşruiyeti konusunda elini güçlendiriyor.

**

Ankara'nın Libya'da sergilediği kararlı tutum, hem Hafter milisleri hem de onların destekçileri Mısır, BAE ve Fransa gibi güçler için de önemli mesajlar içeriyor.

Türkiye'nin bölgedeki bu adımları, her şeyden önce Türkiye'nin yapıcı girişimlerini baltalamayı kendisine vazife edinmiş BAE ve Sisi rejimine net bir cevap olarak dikkat çekiyor. Sudan, Cezayir ve Yemen gibi, coğrafyanın neredeyse tamamında istikrarsızlık ve çatışmayı körükleyen BAE için Türkiye'nin bu tavrı önemli bir ders niteliği taşıyor. Ulusal Mutabakat Hükümeti'nin Giryân'da istikrarı sağlaması, Mısır ve BAE için "kötü haber" anlamına geliyor.

Libya ile ilgili bir diğere önemli mevzu da Ankara'nın elindeki hukuki dayanaklar: Ulusal Mutabakat Hükümeti'ne bağı Libya ordusunun Giryana kentini ele geçirmesi, BAE'ye satılmış olan ABD menşeli silahların ortaya çıkmasına sebep oldu. Bu durum ABD'nin hem BM'nin Libya'ya uygulanan silah ambargosunu deldiğini hem de BAE'ye sattığı silahların anlaşmalarla belirlenenler dışında olduğunu açıkça ortaya koydu. Bu ise Trump yönetimi hakkında Senato'da soruşturma yolunun açılması anlamına geliyor. Böylece uluslararası mahkemelerde hem Hafter hem de onun arkasında duran BAE, hukuki anlamda sorumlu tutulabilir. Ankara, uluslararası yaptırımlara kapı açan bu tür hukuki dayanakları -tıpkı Kaşıkçı meselesinde olduğu gibi- elinde mahfuz tutuyor.

Libya'daki mücadele Türkiye ve Avrupa ülkeleri arasındaki ilişkilerin geleceğı için de kritik önem taşıyor. Zira bu bölge aynı zamanda Doğu Akdeniz'deki enerji kaynaklarının paylaşımı ve bu kaynakların ulaştırılması noktasında da

kilit role sahip. Son dönemde Doğu Akdeniz'e gönderilen Fatih ve Yavuz gibi araştırma gemileri, Ankara'nın Akdeniz'deki tavizsiz politikaların en açık örneklerini oluşturuyor.

Hasılı hem Libya'da hem de Akdeniz'in genelinde sağlanan bu üstünlüğün Kuzey Afrika ve Akdeniz Havzası'nda Ankara'nın saygınlığını arttırarak bölgenin içinden geçtiğı bu tarihî süreçte hayati önemde olduğunun altını çizmek gerekiyor.

2010 yılında fitili ateşlenen Arap Baharı ve artçı sürecinde, Türk dış politikası önemli sınavlardan geçti. Bugün gelinen noktada Kızıldeniz'de sağlanan avantaj, Irak'la iyileşen ilişkiler, Afrin, Fırat Kalkanı bölgesi ve İdlib'de sağlanan sakinlik, Akdeniz'de yakalanan psikolojik ve fiziki üstünlük, önümüzdeki dönemde Ankara için hem yeni avantajları hem de yeni sorumluluk ve imtihanları beraberinde getirecektir. Dünya jeopolitiğinde ciddi eksen kaymaları yaşanan bu dönemde, Ankara'nın izleyeceği politikalar büyük önem arz etmektedir.